

6. SINIF 3. ÜNİTE

VII-XIII. YÜZYILLAR ARASINDA İSLAM MEDENİYETİNİN İNSANLIĞIN ORTAK MİRASINA KATKILARI

İslamiyet Öncesi Arap Yarımadası

- Arap yarımadasında çeşitli devletler kurulmuş olmasına rağmen siyasi bir birlik yoktu.

- Putperestlik, falcılık ve büyüculük oldukça yaygındı.
- İnsanlar arasında eşitlik yoktu ve bunun sonucunda kölecilik oldukça yaygındı.
- İçki, kumar gibi kötü alışkanlıklar vardı. Bu dönemdeki yaşanan bu uygulamalardan dolayı bu döneme **Cahiliye Dönemi** denilmektedir.

Hz. Muhammed (s.a.v.) Dönemi

- Hz. Muhammed (s.a.v) 20 Nisan 571 tarihinde Mekke'de dünyaya geldi.
- Hz. Muhammed (s.a.v) dürüstlüğünden ve güvenilirliğinden dolayı Muhammedü'l Emin (Güvenilir Muhammed) olarak biliniyordu.
- Hz. Muhammed (s.a.v) hiçbir zaman putlara tapmamış bunun çok yanlış olduğunu sürekli dile getirmiştir.
- Hz. Muhammed (s.a.v) 610 yılında Nur Dağı Hira Mağarasında Cebrail adlı melek tarafından ilk vahyin gelmesiyle peygamber oldu.
- Hz. Muhammed (s.a.v) efendimiz peygamberlik müjdesinden sonra İslam'ı anlatmaya başladı.
- Ancak Mekke'nin ileri gelenleri İslam'a şiddetle karşı çıktılar ve Müslümanlara baskı yapmaya başladılar.
- Mekkelilerin baskısı artınca 622 yılında Medinelilerin daveti ile Hz. Muhammed (s.a.v) ve bazı Müslümanlar Medine'ye göç etti. Bu olaya **HİCRET** denir.

- Mekke'den Medine'ye göç edenlere **Muhacir**, Medine'de muhacirleri karşılayan ve onlara yardım eden Müslümanlara **Ensar** denir.
- Hicretten sonra Medine'de Müslümanlar tarafından ilk yapılan ibadethanelerden biri Mescid-i Nebevî olmuştur. Bu mescidin yapımında Hz. Muhammed (s.a.v.) ile birlikte hem muhacirler hem de ensar el birliğiyle çalışmıştır.
- Peygamber Efendimiz (s.a.v.) eğitime önem vermiştir. Mescid-i Nebevî'nin arka kısmına suffice adı verilen küçük bir bölüm inşa edilmiştir. Burası, kimsesizlerin barınabildiği ve aynı zamanda ilimle uğraşılan bir yerdi.. Hz. Peygamber (s.a.v.), suffede görevli öğretmenler aracılığıyla öğrencilere Kur'an, yazı ve hikmet bilgilerini öğretmiştir.
- Küttâb, Hz. Peygamber Dönemi'nden itibaren çocuklara temel dinî bilgilerin verildiği eğitim yerlerindendir. Bu kurumlarda hem okuma yazma öğretilmiş hem de Kur'an ve dinî bilgiler aktarılmıştır.
- Medine'deki farklı topluluklar arasında barışı sağlamak için Medine Vesikası hazırlandı. Bu vesikada hukuki ve toplumsal kurallar belirlendi. Tarihin ilk yazılı anayasa örneklerinden biridir. Bazı düşünürler bu belgeyi, insanlı tarihinin ilk yazılı anayasalarından biri olarak kabul etmektedirler.
- İslam dini, hastalıkların tedavisine büyük önem vermiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.), insanlara tedavi olmalarını tavsiye etmiş, çeşitli iyileşme yöntemleri önermiş ve hastalandığında kendisi de doktorlara başvurmuştur. Onun sağlıkla ilgili tavsiyeleri Tıbb-ı Nebevî olarak adlandırılmıştır. Ayrıca Hz. Peygamber, Mescid-i Nebevî'yi sadece ibadet değil, sağlık hizmetlerinin sunulduğu bir yer olarak da planlamıştır.
- Hicretten sonra Mekkeli müşriklerin Müslümanlara karşı düşmanca hareketleri yüzünden Mekkeli müşrikler ile Müslümanlar arasında sırasıyla Bedir (624), Uhud (625) ve Hendek (627) savaşları yapıldı.
- Müslümanların Kâbe'yi ziyaret etmek istemesi üzerine Mekkeliler müşrikler ile Müslümanlar arasında bir gerginlik yaşandı. Yapılan görüşmelerin ardından **Hudeybiye Antlaşması** imzalanarak sorun çözüldü. Mekkeli müşriklerin
- Hudeybiye Barış Antlaşması'nın şartlarını bozmaları üzerine Müslümanlar, 630 yılında Mekke'yi fethederek Kâbe'yi putlardan temizledi ve İslamiyet tüm Arap Yarımadası'na yayıldı.

Veda Hutbesi (632)

- Evrensel insan hakları bildirisi niteliğindedir.
- İnsanların eşitliği, kadın hakları, kardeşlik gibi kavramlar ön plandadır.
- Aynı yıl Hz. Muhammed (s.a.v) vefat etti.

Dört Halife Dönemi (632-661)

- Hz Muhammed'in (s.a.v.) vefatından sonra Müslümanların dinî, siyasi ve askerî liderliğini yapan kişilere **halife** denir. Dört halife, Müslümanların ileri gelenlerinin seçimleriyle belirlenmiştir.
- Seçimle iş başına geldikleri için bu döneme "**Cumhuriyet Dönemi**" denir.
- Peygamberimizin (s.a.v.) vefatından sonra sırasıyla aşağıdaki isimler başa geçmiştir.

H. Ebubekir : Kur'an-ı Kerim kitap haline getirildi.

H. Ömer : Hicri takvim başlatıldı, divan teşkilatı oluşturuldu, yeni şehirler kurularak bu şehirlere valiler, kadılar ve çeşitli görevli memurlar atanmıştır.

H. Osman : Kur'an-ı Kerim çoğaltılarak İslam ülkelerine gönderildi.

H. Ali : İlim ve eğitime önem verdi.

- Dört Halife Dönemi'nde Irak, İran, Horasan, Azerbaycan, Suriye, Filistin, Mısır, Kıbrıs Adası gibi yerler fethedildi. Yapılan fetihler sayesinde İslam kültür ve medeniyeti geniş bir coğrafyaya yayıldı.
- H. Ali'nin şehit edilmesi ile Dört Halife Dönemi sona ermiştir.

Emeviler (661-750)

- Dört Halife Dönemi'nden sonra İslam Devleti'nin başına Emeviler geçmiştir.
- Muaviye tarafından Şam merkezli bir devlet olarak kurulmuştur.
- Bu dönemde tüm Kuzey Afrika, İspanya ve Türklerin yaşadığı Türkistan'ın batısı Horasan ve çevresi fethedilmiştir.

- Muaviye'den sonra yerine oğlu Yezid'in geçmiştir. Bu olaydan sonra yönetim babadan oğula geçerek halifelik saltanata dönüşmüştür.
- İlk İslam parası Abdülmelik Dönemi'nde bastırıldı ve yine bu dönemde Arapça resmî dil olarak kabul edildi.
- İslam dünyasında yazı stili, süslemeler ve ciltlemeler büyük önem taşırdı. Hat, tezhip ve cilt sanatları Emeviler Dönemi'nde oldukça gelişti. Emevîler döneminde Şam'da yazı stilleri gelişmeye başlamış, meşk adı verilen örnek yazılarla yeni yazı tarzları ortaya çıkmıştır.
- Emevîler Dönemi'nde yalnızca dinî değil, pozitif ve sosyal bilimler alanında da gelişmeler yaşanmıştır. Astronomi, matematik, tıp ve kimya gibi alanlardaki eserler Arapçaya çevrilerek bilim dünyasına kazandırılmıştır. Eğitim kurumları çoğaltılmış, camiler, âlimlerin evleri ve saraylar birer ilim merkezi hâline gelmiştir. Şam'daki Emeviyye Camii bu kurumların en güzel örneklerindendir.
- Emeviler Tarık Bin Ziyad komutasında Cebeli Tarık Boğazı'nı geçerek İspanya'yı fethetti ve bölgede Endülüs Emevi Devleti'ni kurdu. (756-1031)
- Endülüs Emevîleri, bilim ve kültür alanlarındaki çalışmalarıyla Batı dünyasını ciddi bir şekilde etkilemiştir. Kâğıt kullanımının Avrupa'ya geçişi sayesinde bilgi daha hızlı yayılmıştır. Arapçadan İspanyolcaya geçen birçok kelime bu etkileşimin göstergesi olmuştur.. Bu dönemde farklı kültürlerle bir arada yaşayan Endülüs halkı bilim, sanat ve mimaride büyük ilerlemeler kaydetmiştir. Endülüs'ün en önemli yapısı olan Kurtuba Ulu Camii, UNESCO tarafından 1984 yılında Dünya Mirası Listesi'ne alınmıştır.
- Emeviler, kendilerini üstün görüp aşırı Arap milliyetçiliği (Mevali) politikası izliyorlardı. Onların bu anlayışları, İslam'ın ilerlemesini yavaşlatmış ve Emevi Devleti'nin yıkılışına ortam hazırlamıştır.
- Abbasilerin halifeliği ele geçirmesiyle Emevi Devleti son buldu.

Abbasiler (750-1258)

- Emevilere son veren Abbasiler, Ebu'l Abbas Abdullah tarafından Bağdat merkezli bir devlet kurdular.

- Harun Reşid Dönemi'nde devlet en parlak dönemini yaşamıştır.
- Fetihler sonrasında Müslümanlar, Yunan, İran ve Hint medeniyetleriyle karşılaştılar. Emevîler Dönemi'nde başlayan eski medeniyetlere ait bilimsel ve felsefi eserlerin Arapçaya çevrilmesi Abbasiler ile devam etmiş hatta matematik, cebir, geometri gibi alanlara yayılmıştır.
- Abbasiler Bağdat'ı bilim ve kültür merkezi hâline getirdiler. Bağdat'ta Beytülhikme adında bir akademi açıldı. Beytülhikmede özellikle Hint, Yunan ve Helen uygarlıklarına ait eserler Arapçaya çevrilmiş, eski bilgiler geliştirilerek bilimsel ilerlemeler sağlanmıştır. Dönemin şartlarına uygun olarak farklı düşünceler değerli görülmüş ve ortak bir bilim anlayışı oluşturulmuştur. Bu merkezde matematik, felsefe, tıp, ilahiyat, geometri, edebiyat gibi pek çok alanda çalışmalar yapılmış; bilginin üretimi teşvik edilmiştir.
- Emevîlerin izlediği ırkçı politikanın tam tersine hoşgörölü ve eşitlikçi anlayışa dayanan bir sistemi benimsediler. Abbasilerin bu tavrı, Türkler dâhil birçok milletin İslam'la tanışıp Müslüman olmalarına sebep olmuştur.
- Abbasiler Dönemi'nde Türklere önemli görevler aldı. Bağdat'ın kuzeyinde Türkler için "Samerra" şehri kuruldu. Burada inşa edilen Samerra Câmîu'l- Kebîr (Samerra Ulu Camii), dönemin en önemli eserlerinden biridir. Ayrıca sınır güvenliğini Türklerin sağlaması için de "Avasım" adlı sınır şehirlerini kurmuşlardır.
- Çinlilerle Abbasiler arasında yapılan Talas Savaşı'nda Türkler Abbasileri desteklediler. (Türklerin Müslüman olmasını hızlandırdı.)
- 1258 yılında Moğolların Bağdat'ı ele geçirmesiyle Abbasi Devleti sona erdi. Bu saldırı sırasında şehir büyük zarar gördü; kütüphaneler yok edildi, binlerce kitap ya yakıldı ya da Dicle Nehri'ne atıldı. Bu yıkım, İslam dünyasında bilimsel ve kültürel gelişmeyi olumsuz etkiledi.
- Abbâsîler Dönemi'nde dini gün ve geceler, bayramlar büyük bir coşku ile kutlanırdı. Bayram gecelerinde fener alayları yapılır, şehirler ışıklarla süslenirdi. Bu kutlamalar toplumun bir araya gelmesine ve dayanışmaya katkı sağlardı.
- Abbasiler, İslam dünyasında önemli bir medeniyet kurmuş ve birçok İslam devletini etkilemiştir. Bu etkilerden biri de adalet sisteminde önemli bir gelişme olan "kadî'l-kudât" (başkadı) makamının kurulmasıdır.

